

По-четверте: встановлюється нові процесуальні строки, наприклад тепер передбачається строк розгляду справи апеляційним та касаційним судом.

По-п'яте: у адміністративному, господарському, кримінальному та цивільному судочинстві створюється автоматизована система обігу документообігу суду, яка повинна забезпечити неупереджений розподіл справ між суддями та зробити більш доступним доступ фізичних та юридичних осіб до судових рішень та інших документів, пов'язаних з рухом справи.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2011 р.

R. Kolosov

MODERN PROGRESS TRENDS CIVILLY JUDICIAL RIGHTS In UKRAINE

This paper investigates the current trends of development of civil procedure law of Ukraine and analyzed the changes memory on the Judicial System and Status of Judges from 07.07.2010r. The article deals with rules of civil procedure law and determined by the prospects of this branch of law in Ukraine.

УДК 347.22.02

Є. О. Мічурін

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ОБМЕЖЕНЬ МАЙНОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

У статті аналізуються характерні риси та правова природа майнових прав фізичних осіб, основні концепції таких обмежень. Автор звертає увагу на недостатню теоретичну розробленість та відсутність чітких уявлень у практиці правозастосування про обмеження майнових прав фізичних осіб, нехтування теоретичними моментами при встановленні обмежень яке веде до неналежного правового регулювання.

Ключові слова: майнові права, обмеження майнових прав, правове регулювання.

Постановка проблеми. Проблема обмежень майнових прав фізичних осіб є нагальною з таких причин. Конституція України (ст. 3) встановлює, що розвиток прав осіб складає зміст та спрямованість діяльності держави. Утім, роль державного примусу у врегулюванні усіх, у тому числі майнових відносин неможна применшувати. Адже задля блага всіх держава в ряді випадків застосовує забороню вальні заходи (наприклад, щодо обороту наркотиків, зброї тощо).

Знаходження балансу між обмеженнями з боку держави та вільним розсудом фізичної особи у здійсненні її майнових прав складає основну проблему, що має бути розв'язана при побудові концепції обмежень майнових прав фізичних осіб.

Щодо аналізу останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми обмежень у праві, то існують такі з них. О. В. Малько на теоретико-правовому рівні дослідив проблему обмежень [1]. Інший російський дослідник, В. П. Камишанський на концептуальному рівні дослідив обмеження права власності [2].

Утім дослідження вказаних вчених в цілому не вирішили завдання побудови концепції обмежень майнових прав фізичних осіб. Утім важливим є, так би мовити, у «концентрованому» вигляді, шляхом тез, через визначення притаманних якостей показати усі ті прояви, які є важливими для розуміння унікального явища у праві – своєрідного феномену, яким є обмеження майнових прав фізичних осіб.

Метою цієї статті є визначення основних положень концепції обмежень майнових прав фізичних осіб. *Завданнями*, що сприяють досягненню цієї мети є показати прояви обмежень майнових прав фізичних осіб, їх характерні риси та виявити правову природу.

Викладення основного матеріалу. Поряд з необхідністю розвитку прав фізичних осіб, що визначено у ст. 3 Конституції України законодавством закріплені й підвалини для обмежень цих прав. Так, у ч. 2 ст. 29 Загальної декларації 1948 р. з прав людини закріплено, що держава може встановлювати тільки такі обмеження прав, які визначені законом, і лише остільки, оскільки це є сумісним з їхньою природою, виключно з метою сприяння загальному добробуту у демократичному суспільстві. Тому встановлення обмежень у нормі права має здійснюватись з урахуванням цих моментів, які підлягають ретельному розкриттю та глибокому обґрунтуванню.

Нехтування теоретичними моментами при встановленні обмежень веде до неналежного правового регулювання, всупереч не лише правам людини, але й загальнотеоретичним основам правознавства. Нагальним прикладом є неодноразове введення останнім часом актами Національного банку України мораторію на виплату депозитів фізичним особам. Так, у п.2.4. постанови Правління Національного банку України від 4 грудня 2008 року № 413 вказано, що банки повинні виконувати свої зобов'язання за всіма типами договорів із залученням коштів у будь якої валюті, лише в разі настання строку завершення зобов'язань, незалежно від категорій контрагентів. Це суперечить ЦК України як акту вищої юридичної сили у порівнянні з актами НБУ. Зокрема, частина 2 статті 1060 ЦК України встановлює, що «За договором банківського вкладу незалежно від його виду банк зобов'язаний видати вклад або його частину на першу вимогу вкладника», що робить необґрунтованими вказані обмеження на виплату депозитів. Певним чином ці проблеми пов'язані з недостатньою теоретичною розробленістю та відсутністю чітких уявлень у практиці правозастосування про обмеження майнових прав фізичних осіб. Отже, впорядкування теоретичних уявлень про обмеження майнових прав, ґрунтовне їх наукове розроблення є вельми необхідним у наш час.

Щодо підходів до дослідження обмежень майнових прав фізичних осіб, існують різні погляди на цю проблему. Так, існує позиція, згідно з якою обмеження встановлюються волею людини, тобто згідно з якою абсолютизуються самообмеження. Так, В. Ф. Ерн зазначає, що істотна ознака власності, «мое», вноситься не зовнішнім елементом, а психічним моментом, присвоєнням, внутрішнім встановленням межі, границі й перешкоди для іншого. Межі власності визначаються не чимось зовнішнім, а внутрішнім психічним моментом [3, с. 197]. Ця позиція є мало застосовною щодо цивілістичних досліджень. Адже цей підхід був започаткований фахівцями психологічного напрямку, згідно з яким майнові права визначаються не законом, а насамперед психічним моментом. Механізм самообмежень лежить передусім у психології людини, й такі моменти вивчаються окремими галузями знань.

В юриспруденції існує підхід, що саме правове регулювання відносин вже є гарантією від свавілля держави. Прихильником цієї були такий відомий правознавець як С. С. Алексєєв [4, с. 359], а також деякі інші вчені. Цей підхід є більш характерним до теоретико-правових та конституційно-правових досліджень. За основу у цивілістичних дослідженнях має бути взято позитивістський підхід. Згідно до нього межі та обмеження прав осіб встановлюються через державне правове регулювання [5, с. 157]. Таким чином, держава встановлює чіткі обмеження прав фізичних осіб завдяки правовому регулюванню суспільних відносин. Цей підхід відповідає існуючому правовому регулюванню, наприклад, Міжнародній конвенції про захист прав і основних свобод людини. Він був започаткований в праві філософом-правознавцем

Ф.Гегелем, є провідним серед представників приватного права, що приділили увагу цій проблематиці, зокрема, є основним у працях професорів В. І. Курдиновського, В. П. Камишанського та інших.

До інструментів, що слід застосовувати за таким підходом до механізму правового регулювання належать, зокрема, ідеї встановлення обмежень, що спираються на правові принципи: пропорційність обмежень; врахування природи прав, що обмежуються; пріоритетність здійснення майнових прав перед їх обмеженнями.

В контексті вказаного важливим є визначити співвідношення обмежень майнових прав фізичних осіб з суб'єктивним правом. Тут варто визначити, що обмеження є іманентно включеними у майнові права, які є різновидом суб'єктивних цивільних прав. При цьому обмеження майнових прав фізичних осіб виявляються в тих суб'єктивних цивільних правах, які здійснюються в існуючих межах, однак з урахуванням особливостей правовідносин через дію механізму правового регулювання, їх здійснення піддається додатковому ускладненню. Межі здійснення суб'єктивного права пов'язані з мірою можливості здійснення повноважень, які надані особі законом та існують завжди відносно будь-якого суб'єктивного права. Зміст суб'єктивного цивільного права, попри встановлення обмежень, продовжує містити можливості для особи діяти на власний розсуд, але в окремих правовідносинах через ускладнення здійснення суб'єктивного права для особи встановлюється необхідність діяти певним чином, відповідно до чого вона має коригувати свою поведінку. Отже, обмеження не впливають на зміст суб'єктивного цивільного права, однак ускладнюють можливості його здійснення.

Важливою проблемою, є з'ясувати місце обмежень у механізмі правового регулювання. До того окремими вченими (В. П. Камишанським, Н. І. Мирошніковою) лише констатувалася та певним чином припускалася належність обмежень майнових прав фізичних осіб до механізму правового регулювання. В цілому варто зазначити, що обмеження застосовуються в механізмі правового регулювання як засіб стримування особи, що ускладнює можливості здійснення окремих суб'єктивних цивільних прав. Залежно від правового режиму, умов чи правил здійснення окремих цивільних прав, встановлених законом, обмеження ускладнюють здійснення цивільних прав у певних межах.

Особливості дії обмежень у правовій нормі, актах застосування права, актах цивільного законодавства існують і полягають у наступному. У актах застосування права обмеження застосовуються при діяльності судів і актах місцевих органів самоврядування, виданих на підставі закону, що містить обмеження. Зокрема, правозастосовні органи на виконання правової норми, в якій міститься обмеження, сприяють впровадженню та результативній дії норми права через її застосування щодо конкретної ситуації, персоніфікованого об'єкта та суб'єкта правовідносин. Так, рішення суду, прийняті згідно з законом, сприяють відновленню прав особи та впровадженню обмежень у правовідносини, що стимулює осіб до виконання приписів цивільного законодавства, якими встановлюються обмеження; акти інших державних органів та органів місцевого самоврядування сприяють додержанню обмежень у випадках, коли це прямо передбачено законом (так, органи місцевого самоврядування надають дозвіл на проведення робіт щодо пам'яток історії та культури місцевого значення, їх купівлю чи перенесення).

В механізмі правового регулювання важливими є й інші, зокрема, соціальні та інформаційні засоби. Вони мають спонукати особу до правомірної поведінки, сприйняття обмежень. Проблема ефективності обмежень майнових прав фізичних осіб в механізмі правового регулювання є важливою, оскільки дозволяє оцінити, в якій мірі право здатне впливати на врегульовані ним суспільні майнові відносини. Заслугує

критики підхід, згідно з яким ефективність у праві зводиться до оптимізації його дії, адже термін «оптимізація» є не досить конкретним, близьким до філософсько-правового розуміння явищ. За основу має бути взято підхід, згідно з яким ефективність права є пов'язаною із метою правового регулювання. Ця мета має відповідати об'єктивним закономірностям розвитку суспільства, рівню культури, правосвідомості. Отже, ефективність права напряду пов'язана з тим, наскільки воно здатне регулювати суспільні відносини залежно від мети правового регулювання. У вказаному контексті метою встановлення обмежень майнових прав фізичних осіб у загальному сенсі дії механізму правового регулювання суспільних відносин є забезпечення здійснення суб'єктивного цивільного права з урахуванням прав інших уповноважених осіб та суспільних інтересів. Із філософсько-правової точки зору метою обмежень майнових прав фізичних осіб є збалансування прав різних осіб тим для того, щоб право однієї особи не стикалося з правом іншої особи, інтересами суспільства та не виникало суперечок при їх здійсненні.

Загалом підвищення ефективності дії обмежень майнових прав фізичних осіб у механізмі правового регулювання залежить від: а) якості нормотворчості, відповідно до чого закон має чітко встановлювати коло прав та обов'язків суб'єктів, відносно яких встановлюються обмеження, особливості здійснення прав, які обмежені, визначати зміст цих обмежень; б) досягнення невідворотності дії закону щодо обмежень через акти застосування права при захисті порушених прав осіб у судах та впровадженні обмежень через дії інших правозастосовних органів; в) спрямованості на забезпечення здійснення суб'єктивного цивільного права з урахуванням прав інших уповноважених осіб та суспільних інтересів.

Слід зауважити на важливість розуміння обмежень у механізмі правозастосування. В ряді випадків формальний підхід та зосередження суду на суб'єктивному цивільному праві без урахування норм закону, якими встановлені обмеження, іноді заважають суду у прийнятті обґрунтованого рішення. Рішення в ряді випадків приймаються виключно на підставі норм окремих інститутів, наприклад, договірної права, без урахування існуючих обмежень у суспільних інтересах. Через це відомі випадки, коли виникає загроза суспільним інтересам. Так, в м. Миколаїві підприємці намагалися здійснити знищення частини зелених насаджень паркової зони при реконструкції парку Перемоги, чим були порушені екологічні права громадян, охоронювані ст. 50 Конституції України [6, с.24].

Тому вкрай необхідно при визначенні особливостей здійснення суб'єктивного цивільного права зважати на існування обмежень, які в ряді випадків можуть ускладнювати його здійснення.

Висновки з цієї статті такі:

1. Обмеження не впливають на зміст суб'єктивного цивільного права, однак ускладнюють можливості його здійснення. Адже попри дію обмежень суб'єктивне право продовжує вміщувати складаючи його повноваження. Так, мораторій на відчуження земель сільськогосподарського призначення не виключає можливість розпоряджатися цим майном, утім, тимчасово її ускладнює.

2. Межі здійснення суб'єктивного права пов'язані з мірою можливості здійснення повноважень, які надані особі законом та існують завжди відносно будь-якого суб'єктивного права. Обмеження існують щодо окремих цивільних прав та ускладнюють можливості здійснення цих прав.

3. Підвищення ефективності дії обмежень майнових прав фізичних осіб у механізмі правового регулювання залежить від: а) якості нормотворчості, відповідно до чого закон має чітко встановлювати коло прав та обов'язків суб'єктів, відносно яких встановлюються обмеження, особливості здійснення прав, які обмежені, визначати

зміст цих обмежень; б) досягнення невідворотності дії закону щодо обмежень через акти застосування права при захисті порушених прав осіб у судах та впровадженні обмежень через дії інших правозастосовних органів; в) спрямованості на забезпечення здійснення суб'єктивного цивільного права з урахуванням прав інших уповноважених осіб та суспільних інтересів.

Список використаної літератури

1. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве / А. В. Малько. – М. : Юристъ, 2003. – 250 с.
 2. Камышанский В. П. Ограничения права собственности: гражданско-правовой анализ : дис... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / В. П. Камышанский. – М. : РГБ, 2003. – 357 с.
 3. Эрн В. Ф. Христианское отношение к собственности / В. Ф. Эрн // Русская философия собственности VIII–XX вв. / сост. : К. Юсупов, И. Савкин. – СПб. : Ганза, 1993. – 512 с.
 4. Алексеев С. С. Собственность и социализм / С. С. Алексеев // Русская философия собственности VIII–XX вв. ; сост. К. Юсупов, И. Савкин. – СПб. : Ганза, 1993. – 548 с.
 5. Донченко О. П. Методологічна функція категорії свободи в праві / О. П. Донченко // Пробл. філософії права. – К. ; Чернівці : Рута, 2003. – Т. I. – С. 155–158.
 6. Мічурін Є.О. Обмеження майнових прав фізичних осіб (цивільно-правовий аспект) : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 Цивільне право та цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право / Є. О. Мічурін. – К., 2009. – 464 с.
- Стаття надійшла до редакції 13.03.2011 р.

E. Michurin

SUBSTANTIVE PROVISIONS OF CONCEPTION OF LIMITATIONS OF PROPERTY RIGHTS FOR PHYSICAL PERSONS

The personal touches and legal nature of property rights for physical persons, .основные conceptions of such limitations, are analysed in the article. An author pays a regard to theoretical underexploitation and absence of clear presentations in practice of about liminationn of property rights for physical persons, ignoring theoretical moments, at establishment of liminations, that results in the unproper legal adjustmentg.

УДК 347.92

Л. М. Ніколенко

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ІНСТИТУТУ ПІДВІДОМЧОСТІ

Проаналізовані різні трактування інституту підвідомчості на сучасному етапі. Систематизовані точки зору вчених на природу підвідомчості. Подана характеристика співвідношення понять підвідомчості та підсудності.

Ключові слова: *підвідомчість, підсудність, господарський суд, господарське судочинство.*

Постановка проблеми. Аналіз правозастосовної практики органів, наділених повноваженнями з розгляду та вирішенню правових конфліктів в різних сферах суспільних відносин, показує, що однією з ключових проблем, які впливають на доступність та ефективність їх діяльності, є проблема визначення чіткого механізму